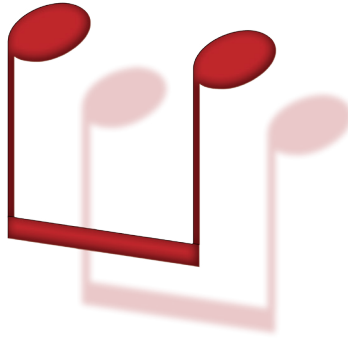

Håkan Näsman - ett ofullbordat liv

ISBN 978-91-983863-0-1

Håkan Näsman - ett ofullbordat liv

Levnadsteckning sammanställd av Björn Merker

© Stiftelsen Håkan Näsmans Minnesfond 2017

www.hakannasman.se

Tryckt hos Prio Digitaltryckeri AB i Östersund 2017

Håkan Näsman föddes i Östersund den 16 mars 1954 till mamman Barbro, född Mårtensson, och fadern Gunnar, som var rustmästare och expeditjonsföreståndare vid Kungliga Jämtlands Fältjägarregemente i staden. Håkans konstnärliga kreativitet yttrade sig först i en period av intensivt bildskapande. Kring elvaårsåldern producerade pojken otaliga teckningar och målningar i många stilar och tekniker, från penna och krita till vattenfärg, alla vederbörligen signerade med initialerna HN och ett tvåsiffrigt årtal. Redan vid denna tid finns det dock tecken på ett vaknande musikintresse hos Håkan.

Det skymtar inte bara fram i de notsymboler som Håkan använde sig av i en av sina målningar (se bilden), utan på ett foto från julen 1964 där Håkan agerar sångare med mikrofon i hand i vad som kan vara ett låtsasband i en källare i kvarteret. En kamrat hanterar en gitarr, och en tredje bandmedlem håller en skylt med bandets namn: "The Buttons".

Målning av Håkan 11 år gammal.

Det fanns ett piano hemma hos Näsman, och modern Barbro säger att Håkan lärde sig att spela på det på egen hand. Håkans vän Kåre Evelander erinrar sig att Håkan började ta pianolektioner hos en privat lärarinna, gissningsvis i

tolvårsåldern, och att han efterhand upptäckte svängig blues. Han tränade på pianot varje dag, minns Kåre. Han lirade även improviserat bland annat på puben Tre Tallar där de som femtonåringar höll till på fredagar. Under den här perioden gick Kåre och Håkan flitigt på konserter, till exempel musikveckan med symfoniker i F4:as hangarer (fin akustik), med Bo-Teddy Ladberg som konferencier. Andra konserter som troligen påverkade Håkan var Östersunds Orkesterförenings regelbundna uppträdanden under ledning av den karismatiska violinisten Arnold Österlund. I gymnasiet kom musikläraren Karl Fredrik Jehrländer till som en ytterligare influens. Han ledde Motettkören, i vilken Håkan blev medlem. Någon gång under dessa år började Håkan också sitt skrivande/komponerande.

Musiken blev från och med denna tid Håkans huvudsakliga skapande aktivitet och livsprojekt. Han tog studenten på naturvetenskapligt gymnasium, Wargentinskolan Östersund, på våren 1973, och efter fullgjord militärtjänst som signalist vid I5 i Östersund påbörjade han många år av musikstudier med att gå Birka Folkhögskolas musiklinje åren 1974-1976.

Från 1976 till 1979 arbetade Håkan sedan som lärare i Östersunds kommun, där han undervisade främst i piano, orgel, och musikämnet i kommunala musikskolan. Sedan åtminstone 1975 hade Håkan odlat sitt livslånga engagemang som körsångare och körledare, och gjorde nu detta både i kommunens skolor, och i Motettkören, HSB-kören, och Seniorkören i Östersund.

Fotot som är taget i Stora Kyrkan i Östersund användes i tidningsartiklar i USA i samband med den första turnén. Håkan står längst till höger i sista raden.

I ett senare skede var han också dirigent och konstnärlig ledare för Stenung-ekören (Stenungsund), Barber Shopgrupp (Uddevalla), och Odinkören samt manskörerna Muntra Musikanter och Cantus, alla tre i Göteborg.

Sommaren 1977 turnerade han med Motettkören i Minnesota, Wisconsin, Michigan och Illinois i USA, och följande år var han tillbaka i USA med HSB-kören på en liknande turné, som nu gick under Håkans ledning.

En fokuserad körledare med HSB-kören under ett framförande i Gamla Kyrkan Östersund. Visserligen står Håkan nära kameran vid fototillfället men hans längd 2,04 m framgår med all tydlighet.

Gullhögen

Ett centralt fokus för Håkans fritid hade allt sedan tonåren varit familjen Näs-mans stuga vid Storsjöns östra strand. Den ligger i Gullhögen (också Gullhö-garna), mellan Orrviken och Hara.

Den hade byggts av timmer från en gammal stuga som fadern Gunnar köpte och byggde upp igen med familjens och vänners hjälp. Bygget pågick 1967 och 1968, och stod i huvudsak färdigt 1969. Stugan och dess omnejd blev en stor inspirationskälla för Håkans dikter och kompositioner.

Han älskade Gullhögen, och det skulle också bli dit han tog sin tillflykt under de sista svåra åren av sitt liv. Här följer några exempel ur en diktsvit med naturen som tema som Håkan författade som artonåring:

Mitt på en äng står
en ensam blomma
Är inte allt ensamt
vackert
och allt vackert ensamt,
för den som ensam tittar på?

Flottarens frusna fors
luftbubbelskvalar
under
strängkylsdagarnas
glasklara
vågis

Bortom all smärta
Bortom all sorg
Bortom all saknad
Bortom alla ord
ser jag:
lusten till mitt liv,
njuta av min lust.

Bortom all längtan -
strax bortom

Det var också som artonåring som Håkan komponerade sitt första formella musikstycke, en experimentell stråkkvartett han på försättsbladet kallar Stråkkvartett nr 1 op 1, "1972 et après", signerad den 9 september, 1972. Den är inte den första musik Håkan skrivit, men väl ett första stycke inramat av formella anvisningar "Till interpretörer och lyssnare", vilka tillsammans med den formella rubriceringen tyder på seriösa och ungdomligt självmedvetna tonsättarambitioner. Stycket är en kombination av grafiska anvisningar och notskrift, och säges syfta till att "beskriva situationen för levande organismer på jorden och även för planeten jorden själv från år 1972 och till år ?", alltså

någon gång i en okänd framtid. Stråkkvartettens olika segment är försedda med noggranna speltidsangivelser, vilka sammanlagt blir ungefär tre och en halv minut. ”Till interpret och lyssnare” avslutas med det lakoniska konstaterandet att ”Kvartettens korthet är symbolisk”, något som inte skall tolkas i pessimistisk riktning, eftersom slutackordet är en 25 sekunder lång konsonant polyfon harmoni.

Efter denna titt på den unge Håkans påbörjade skapande verksamhet återvänder vi till hans formella studier. Skolåret 1979-1980 studerade Håkan körpedagogik på Ljungskile Folkhögskola, och utbildade sig sedan till tvåämnes musiklärare vid Göteborgs Universitet, där han tog en Fil. Mag. examen år 1984. Under denna första studietid i Göteborg fortsatte Håkan flitigt turnerande med både Östersundskörerna, och körer baserade i Göteborg som Gösta Ohlins vokalensemble, och Musikhögskolans Kammarkör. Gunnar Eriksson och Göteborgs Kammarkör nämns också i hans anteckningar. Turerna ledde runt om i Sverige, och till de nordiska grannländerna Norge och Danmark. En av dessa turer ledde till Nordnorge med Gösta Ohlins vokalensemble. Andra turnéer gick ut i Europa: till Paris på våren 1980, kanske med Lidaskören som Håkan sjöng med redan 1979 i Karlskoga, till Tyskland i maj 1981, och till Italien i juni 1982, de båda senare med Musikhögskolans kammarkör. Se affischfotot.

1985-1986 arbetade Håkan som musik- och engelsklärare på Öland (Borgholm). Han ägnade sig därefter åt en andra omgång av högre studier vid Göteborgs Universitet i Musikvetenskap, Ekonomisk historia, Vetenskapsteori, Dramatik, Kulturvetenskap, Musikskapande, och Datormusik. Denna studiegång avslutade han med utmärkta betyg och en Fil. Kand. examen som musikvetare år 1994. För att finansiera dessa studier arbetade Håkan efter behov som cirkelledare och lärarvikarie i Göteborg.

Bredden på de ämnen som drog hans intresse under Göteborgsstudierna antyder de vida ramar Håkan gav sitt musikaliska värv. Detta hade också en praktisk och framtidsinriktad orientering, för från 1994 till 1996 studerade han Biblioteks- och informationsvetenskap på Högskolan i Borås, för ännu en Fil. Mag. Detta eftersom han såg datorn spela en växande roll i musikens framtid, och ansåg att biblioteken kunde tjäna som en resurs i denna utveckling genom att inrätta IT-baserade musikskaparverkstäder som del av sin verksamhet. Det blev temat för hans magisteruppsats, som innehöll en fallstudie av just sådan verksamhet knuten till folkbiblioteket i Odense, Danmark, där den gick under namnet Musikbiblioteket.

Håkan hade nu, 42 år gammal, tre musik-relaterade examina och en avsevärd samling musikaliska verk i olika genrer och utföranden bakom sig. Bläddrar man i det rika notmaterial som finns deponerat i Riksarkivet (Landsarkivet Jämtland, i Östersund) under namnet "Håkan Näsmans Person- och Notarkiv" finner man från de sex åren 1972 (då Håkan var 18 år gammal) till 1978 sammanlagt 28 alster, som till exempel "Christmas music" för sopran och blandad kör a capella från 1972, den redan nämnda stråkkvartetten från samma år, ett antal psalmer, vidare en svit av 12 pianostycken titulerad "Mina Sommarblommor" tillägnad Barbro Sundström från 1976 (op. 10) och "Sonat för klarinett" (op. 11) också från 1976.

Nästa sexårsperiod (1979 till 1985) omfattar ett fyrtiotal alster, som t. ex. "Tre körsånger" för Ovikens kyrkokör till texter av den Jämtländska poeten Elsa Wallén från 1981, och många senare kompositioner till texter av Elsa Wallén; en svit av sex stycken för sång och piano titulerad "Sex anteckningar (från Jämtland)" tillägnad Ulla Gustavsson från 1982 ("Uruppförd av Ulla Gustavsson och Bo Kronlund i Bergs fullsatta kyrka, augusti 1983" står det på omslagets baksida); fem miniatyrer för alt och piano till texter av Peter Hulstberg titulerad "Vid Alvarets kant" från 1985, och många andra.

1986 påbörjade Håkan sina musikvetarstudier vid Göteborgs Universitet, med några års mindre komponerande som följd, men från åren 1991 till 1996 finner man 31 alster i arkivet, bland annat tonsättningar av dikter av Edit Södergran och Nils Ferlin; fem sånger för damröst och piano "...att kärleken" (op 25:2) 1991-1994; kompositionen "Two" for two flutes, tillägnad Linn Skoglund och Maria Svensson från 1995, och fem sånger för sopran och piano "Vindbarn" med texter av Elsa Wallén från 1996. Vidare kyrkomusik som en

tonsättning av en text ur Johannesevangeliet (Joh. 17:3, ”Det eviga livet”), ”Sju böner” för orgel, tillägnad Bojan, båda från 1996, och många andra kompositioner avsedda för kyrkosammanhang.

År 1996 etablerades Institutet för Biomusikvetenskap i Östersund. Institutet ägnade sig åt forskning kring musikens biologiska bakgrund, och var löst knutet till den dåvarande Mitthögskolan (numera Mittuniversitetet). Institutets inriktning och lokalisering till Östersund måste ha träffat Håkan med ett ödets vingslags fulla kraft. Det knöt på det mest direkta vis samman hans musikaliska och akademiska strävanden med hans kärlek till sina hemtrakter, och måste ha föresvävat Håkan som uppfyllelsen av en dröm han inte ens vågat drömma. Efter att ha blivit antagen som en av tio kandidater i dess ”Biomusicology Training Program” bröt Håkan upp från hela sin vanda miljö och stora kontaktkrets i Göteborg och flyttade till Östersund, för att på heltid ägna sig åt Institutets projekt.

Han deltog i den internationella konferens i Fiesole, utanför Florens i Italien, dit Institutet samlade musikvetare, biologer, antropologer, neurovetare och primatologer från hela världen för att under de sista dagarna i maj månad år 1997 brottas med temat ”musikens ursprung” (se foto på Håkan och Jan Ling, musikvetare och dåvarande rektor på Göteborgs Universitet, vid en av konferensens middagar). Konferensen blev en lysande framgång, och resulterade i antologin ”The Origins of Music” som gavs ut på The MIT Press år 2000. Även boken blev en stor framgång, och kan utan överdrift sägas ha varit en av de huvudsakliga inspirationskällorna till en våg av naturvetenskapligt intresse för musiken som mänskligt fenomen, ett intresse som än idag inte visar några tecken på att sina.

Håkan med Jan Ling i Florens.

I sitt arbete för Institutet ägnade sig Håkan framförallt åt förberedelser och planering för ett forskningsprojekt som initierats av Institutets grundare och chef, Nils Wallin. Projektet skulle undersöka musikens möjliga preventiva roll för utveckling av åldersdemens, och innefattade ett samarbete med socialmedicinska institutionen vid Umeå Universitet, dit Håkan fick en pro forma anknäytning. Under en termin reste han också varannan vecka till Mitthögskolan i Härnösand i samma ärende. Han underhöll också kontakt med geriatriken, Karolinska Institutet, i Stockholm. I möten med experter inom medicin, neurovetenskap, och epidemiologi sonderade Håkan olika vägar på vilka man skulle kunna närma sig forskningsfrågan, och följde sedan upp de olika möjligheterna genom att förkovra sig i litteraturen på ämnet.

Under tiden kastades Institutet i kris genom ett plötsligt beslut av Länsstyrelsen att upphäva Institutets mödosamt förvärvade EU-stöd, med motivationen att ”efter två års stöd borde Institutet kunna stå på egna ben”, som om det handlade om en vinstdrivande verksamhet och inte om ett forskningsinstitut vars finansiering var kritiskt beroende av just detta EU-stöd. Snart var Institutets konkurs ett faktum och verksamheten avvecklades under loppet av 1999. För Håkan betydde detta inte bara att han stod utan arbete, utan att allt han drömt om och hoppats på genom sitt fleråriga engagemang i Institutets arbete låg i spillror. Efter konkursen, och samma dag Håkans förberedande arbete med forskningsprojektet skulle kulminera i ett möte mellan Nils Wallin, Håkan, och expertgruppen begav sig Nils Wallin till Italien (där han hade en lägenhet i Florens). Håkan stod ensam inför en förbryllad expertgrupp, mötet ledde ingenvart, och alla Håkans idoga försök att driva projektet vidare med hjälp av kontakter på Mitthögskolan rann ut i sanden nu när Institutet var ute ur bilden.

Med sitt intensiva engagemang i Institutet förvandlat till ett slag i luften, och med det han sett som sin framtid oåterkalleligt omintetgjord, blev Håkan deprimerad. Han drog sig tillbaka till det säkraste och det käraste han hade på jorden, sitt älskade Gullhögen. Där tillbringade han i ensamhet det mesta av sin tid, och måste ha ägnat sig åt mycket grubblerier. Som så ofta händer under sådana omständigheter tillstötte efterhand hälsoproblem som ledde till Håkans död den 4 september 2010, femtiosex år gammal.

I Håkan förlorade vi inte bara en kreativ musiker, utan en fin människa med en osedvanlig kombination av intelligens och godhet. Han lever vidare inte bara i minnet hos dem som fick lära känna honom i livet, utan i de dikter och den musik han lämnade efter sig vid sin förtidiga död. Hans minne hedras genom den minnesfond hans mamma Barbro instiftade i Håkans namn.

En jämtländsk kulturgärning

Denna levnadsteckning beskriver Håkans musikaliska kulturgärning.

”Titta här ligger min symfoni och partituret”. Så skulle nog Håkan ha uttryckt sig om han varit med och städat ur sin lägenhet på Södra Torlandsgatan i Östersund. ”Nu blommar min röda hibiskus, Jämtländsk sommarpsalm, En liten julvisa, I väntan på Konungen, Avsked” är axplock av titlar som Håkan under en 40-årsperiod komponerat/skrivit/medverkat till.

Materialet, som räddades av Håkans mor Barbro Näsman och undertecknad i samband med slutstädningen, är enligt min bedömning ett underlag för framtida musikkultur och har även utgjort fakta till denna levnadsteckning.

Allt är nu katalogiserat, arkiverat och sökbart via Riksarkivets nationella arkivdatabas under namnet ”Håkan Näsmans person- och notarkiv”.

Min och donatorn Barbro Näsmans förhoppning är att Stiftelsen Håkan Näsmans minnesfond ska hedra Håkan och bidra till fortsatt kulturgärning genom att årligen dela ut stipendium till musikstuderande födda i Jämtland.

Stort tack till:

Dåvarande landsarkivarien i Jämtland Eva Sjögren och Örjan André vid Landsarkivet i Östersund.

Framlidne förvaltaren Kenneth Flykt, Östersund, som skrev minnesfondens villkor.

Barbro Näsman, Östersund, som donerat en ansevärd summa pengar till minnesfonden.

Musikforskaren Björn Merker, Kristianstad, som forskat och författat levnadsteckningen.

Kåre Evelander

Ordförande Stiftelsen Håkan Näsmans minnesfond

www.hakannasman.se

